

Estudis PAVIRU

Línia estratègica 1.4: Patrimoni rural construït, paisatge i biodiversitat

Projecte Territori Habitat. Patrimoni rural construït, paisatge agrari i estructures ecològiques a Llaés

Resum

Territori Habitat és un projecte impulsat per PAVIRU-Llaés orientat a identificar, protegir i reactivar el patrimoni rural, natural i arquitectònic de Llaés com a base material, ecològica i cultural indispensable per a la continuïtat de la vida pagesa, la conservació de la biodiversitat i l'arrelament de població resident. El projecte parteix de la convicció que el paisatge, les masies, les construccions tradicionals i els sistemes agroforestals no són elements residuals ni decoratius, sinó infraestructures territorials actives, resultat d'una relació històrica entre comunitat, treball i medi.

El projecte integra inventari patrimonial, criteris de rehabilitació amb ús social, directrius de gestió del paisatge i anàlisi del mosaic agroforestal, amb l'objectiu de contribuir a un model territorial coherent amb la sobirania alimentària, la resiliència ecològica i la dignitat de la pagesia, en compatibilitat amb les figures de protecció ambiental existents.

Descripció

Més enllà dels béns comunals, el territori de Llaés conserva un conjunt dens i complex de patrimoni rural construït, paisatge agrari i estructures ecològiques —masies, cabanes, corrals, paravents, fonts, murs de pedra seca, camins veïnals, pastures, boscos, arbres monumentals i elements megalítics— que constitueixen la base física i simbòlica de la vida rural. Aquest patrimoni és inseparable de les pràctiques pageses, de la gestió històrica del territori i de la configuració del mosaic agroforestal.

Una part rellevant d'aquest patrimoni es troba avui desconnectada dels seus usos originals, degradada o invisibilitzada, sovint a causa de l'abandonament agrari, la fragmentació administrativa, la pressió turística o l'absència d'eines específiques que el reconeguin com a infraestructura viva. Els catàlegs urbanístics de masies, vinculats al POUM, tendeixen a abordar aquestes construccions des d'una lògica normativa o edificatòria, però no com a nodes funcionals d'un sistema territorial viu, ni com a suport material per a la pagesia i la població resident.

El projecte Territori Habitat proposa una mirada integrada que entén les masies i les construccions tradicionals com a parts indissociables d'un paisatge funcional, en relació directa amb camins, pastures, rodals forestals, espais de silvopastura i zones d'alt valor ecològic. En aquest marc, la pedra seca, reconeguda com a patrimoni cultural immaterial de la humanitat, adquireix un paper central com a tecnologia territorial sostenible, clau per a la gestió de l'aigua, la contenció del sòl, la biodiversitat i la lectura històrica del paisatge.

Així mateix, el projecte incorpora la protecció i posada en valor dels dòlmens i altres estructures megalítiques, no com a elements aïllats, sinó com a fites culturals inserides en una continuïtat territorial, així com la identificació i custòdia dels arbres monumentals, testimonis vius del temps llarg del territori i indicadors de valors ecològics i socials.

Un eix central del projecte és l'elaboració d'un estudi monogràfic del mosaic agroforestal de Llaés, que analitza la relació entre bosc madur, bosc gestionat, pastures, conreus, matollars i zones intermèdies. Aquest estudi permet comprendre el paper clau de la gestió pagesa i silvopastoral en la biodiversitat, la prevenció d'incendis, la connectivitat ecològica i la sobirania alimentària, i evita lectures simplistes basades exclusivament en l'expansió forestal o la protecció passiva, així com dels enfocaments solsament productivistes dels aprofitaments fusters i llenyosos habituals.

El projecte respon també a la necessitat de fomentar nova població resident i relleu generacional, facilitant la rehabilitació i l'ús social del patrimoni existent amb criteris d'arrelament, activitat productiva i dignitat de la vida rural, evitant processos de mercantilització, segona residència o ús desvinculat del territori.

Aspectes metodològics

El projecte es desenvolupa a partir d'una metodologia integrada, transversal i no normativa, estructurada en quatre grans àmbits.

En primer lloc, s'elabora un inventari propi de masies, construccions tradicionals i elements patrimonials —incloent-hi pedra seca, dòlmens, arbres monumentals i infraestructures rurals— concebut com a eina de coneixement territorial i no com a catàleg urbanístic. Aquest inventari identifica els valors arquitectònics, ecològics, socials i funcionals dels elements, així com la seva relació amb el paisatge i els usos històrics.

En segon lloc, es promou la rehabilitació i ús social del patrimoni rural construït, mitjançant criteris de protecció, suport i adequació funcional orientats a la pagesia i a la població resident. Aquesta línia es desenvolupa en col·laboració amb entitats especialitzades en patrimoni, pedra seca i arquitectura tradicional, així com amb administracions locals, sense assumir funcions executives ni decisòries.

En tercer lloc, s'elaboren directrius de gestió del paisatge agrari i forestal de Llaés, que orientin les pràctiques de manteniment, restauració i ús de camins veïnals, pastures i boscos. Aquestes directrius tenen com a objectiu garantir la compatibilitat entre activitat pagesa, conservació ecològica i prevenció d'incendis, reforçant el mosaic agroforestal i la biodiversitat, en coherència amb les figures de protecció existents, com la Xarxa Natura 2000.

Finalment, el projecte incorpora una dimensió d'anàlisi territorial i retorn del coneixement, mitjançant l'estudi monogràfic del mosaic agroforestal de Llaés, publicacions divulgatives i espais de debat públic. Aquest coneixement no pretén substituir la planificació pública, sinó aportar base empírica, criteris i perspectiva territorial per a la presa de decisions informades.

Territori Habitat concep el patrimoni rural, arquitectònic i natural de Llaés com una condició estructural de futur, no com un llegat a conservar de manera passiva. Protegir la pedra seca, les masies, els dòlmens, els arbres monumentals i el mosaic agroforestal és garantir la continuïtat de la pagesia, la biodiversitat i la vida al territori. En aquest sentit, el projecte aposta per una gestió activa, arrelada i justa del paisatge, basada en el coneixement, la corresponsabilitat i el respecte als límits del territori.